

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20. — VIDEM, 16. - 31. OKTOBRA 1951. Leto II. — Štev. 27
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine Naročnina: letna 350.— ltr, 6 mesečna 180.— ltr.

Mlini na veter Javna dela in brezposelnost

Svojčas je živel na Španskem nek ju-
naški vitez, ki si je vtepel v glavo, da se
mora klatiti po svetu in braniti pravice
tlačnih pred nasilneži. Zgodovina, ki
nam pove, da mu je bilo ime Don Kišot,
nas obvešča tudi, da je bil ta vitez tako
prevzet od svojega poslanstva, da se je
nekoč začel boriti celo proti mlinom na
veter, ker je zamenjal njihovo veternico
za velikanske roke orjakov.

Dandanes so se časi spremenili in smo
seveda napredovali. Sicer imamo tudi danes
junake borbe, toda ti so postali bolj
prebrisani in... koristolovni. In ker je
postala borba vprašanje koristi, je logično,
da si ti junaki danes, ko so električni
mlini izpodrinili mlince na veter, u-
stvarjajo v svoji fantaziji mlince na veter
samo zato, da bi se lahko proti njim bo-
rili.

Na podoben način se množica postopa-
čev, ki so navajeni živeti na račun svo-
jega bližnjega, pustolovci, zmorni vsakega
dejanja, stalno zaganja proti nam
pod pretvezo obrambe svete Domovine,
kot da bi jo mi komu hoteli prodati. In
kadar je gospodar, ki jih plačuje, daleč,
tedaj mu skušajo prikazati položaj v Be-
neški Sloveniji kot nevarno, ki ga je treba
brez nadaljnjega nadzorovanja in se
boriti za domovinsko ljubezen.

V resnici hočejo prikazati dejanja, ki
imajo namen dvigniti življenjsko raven
naroda, kot neko protidržavno delo. Pri
tem pridejo tako daleč, da dajo političen
in protidržaven pomen tudi najbolj
osebnim zadevam, kakršne so na primer
pritožbe proti davkom. Če protestirajo
prebivalci Flajpanje in Brega, ker mora-
jo plačevati nezasišane družinske dav-
ke samo zato, ker hočejo obdržati pri
življenju eno izmed najstarejših občin te
naše ljubljene domovine, postane njihov
protest v očeh ljudi takoj posledica poli-
tičnega rovarjenja štirih političnih agita-
torjev, ki skušajo ribariti v kalnem, da
bi uresničili svoje nakeane proti Italiji. V
tej stvari so prišli že tako daleč, da so
napisali tri večje članke v nekem dne-
vniku, z velikim naslovom na tri stolpce,
da bi tako dali poudarka neki dozdnevni
slovanski nevarnosti in zahtevali v o-
brambi proti nji kakšno podporo, ki bi
jim dala možnost, da bi lahko še nade-
lje živeli, ne da bi jim bilo treba delati.

Kdo je kriv, da je nastal tak položaj?
Prav gotovo hoče napeljati vsak vodo na
svoj mlin in če ti ljudje najdejo navne-
ža, ki plača... samo zato, da bi še naprej
stražili veternico mlina na veter, da bi
te ne napravile kakšne škode bližnjemu,
skrbijo s tem samo za svoje koristi. To-
da kdor plača bi se moral bolje poučiti
o položaju in tako bi opazil, da veternice
pri mlinih na veter niso roke kakšnih or-
jakov, ki bi lahko ljudem škodile.

Tako bi se ne smelo gledati v vsaki pri-
tožbi žensk kakšne politične špekulacije
in v vsaki delegaciji, ki gre na prefekturo
zahtevati posredovanje, za kakšno ne-
varnost za državo.

Pač pa bi bilo potrebno proučiti gospo-
darske vzroke, ki so napotili ženske k
protestu in so dvignili moške, da so šli na
prefekturo. Tako bi ugotovili, da gre tu-
kaj v resnici za stvari, ki se tičejo želo-
ca posameznikov in bi bilo treba pred-
vsem odstraniti vzroke njihove bede. »Ne
bo šel v nebesa tisti, ki kliče Gospod,
Gospoda, pravi Jezus Kristus, kakor piše
v evangeliju. Tudi vlada, ki je krščanska
vsaj po imenu, bi morala biti zmožna
prenesti na drugo polje to resnico in pri-
poznati, da ni tisti, ki vpije »Italija, Ita-
lija«, ki resnično ljubi domovino. Le pre-
često se za svetimi vrednotami domovine
skrivajo samo sebičnosti in lopovščine.

Nekomu, ki je bil postavljen za čuvaja
pri mostu, je popotnik, ki je šel tam mi-
mo, dejal, da ne dela prav, ker pusti da
poljske miši uničujejo most. Čuvaj pa mu
je odgovoril: »In če bi jih uničil, kdo bi
me še obdržal v tej službi?« Prav tako
lahko rečemo: »Kdo bi obdržal v službi
te ljudi, ki jih plačujejo sedaj samo za

Bliža se deževna doba in zima. Dela v
gozdu in na polju bodo prenehala. Naši
ljudje, ki so povečini kmetje in gozdarji,
s skrbjo mislijo na bližajočo se zimsko
mesece, v katerih doseže brezposelnost
pri nas skoraj vse delazmožne ljudi.
Tak položaj je še tem bolj težaven, ker
tudi v poletnem času niso mogli vsi naj-
ti zaposlitve, ker je vedno manj gozda,
kjer bi lahko sekali. Nikakor ne bi smeli
dovoliti, da se na tako obširnem področ-
ju, kakor je Beneška Slovenija, pojavi
tako splošna brezposelnost in da traja
kar šest mesecev v letu.

Zato bi bilo potrebno takoj podvzeti
ukrepe, da bi se nudilo vsem tem zasluz-
ka potrebnim ljudem vsaj delno zaposli-
tev. Izboljševalna dela pri hlevih, pri
stanovanjih, izboljševanja na polju, urejeva-
nje toka gorskih hudournikov, so dela,
ki bi jih prav lahko opravili tudi v zim-
skem času. S takimi deli bi lahko začeli
brez odlašanja, ker ni v Beneški Slove-
niji niti ene občine, ki ne bi imela že
po več let kakšnega načrta, kateri počiva
v predalih Tehničnega urada.

Ni potrebno torej drugega kot malo do-
bre volje od strani oblasti, v mnogih pri-
merih samo pokrajinskih. Čeprav je treba
smatrati za odgovorno centralno o-
blast, ki bi v vsakem oziru morala na-
dzorovati poslovanje krajevnih organov,
vendar so čisto prav ti slednji, ki zara-
di premajhnega čuta odgovornosti, vara-
jo centralno oblast in se prav nič ne bri-
gajo za potrebe ljudstva. Tako se zgodi,
da sprejme včasih človeka slabše kakšen
podčastnik, kot pa sam general.

Sedaj pa, ko smo dobili novega prefek-
ta, ko imamo nov pokrajinski svet, bi bi-
lo treba pokazati ljudstvu, da so se iz-
vršile spremembe na bolje in ne na slab-
še. Koliko šol bi bilo treba še zgraditi v
naši deželi? In koliko je cest, ki čakajo
na malo gramoza, ki oi zamašili številne
luknje, medtem ko čakajo druge, da bi
jih trasirali tudi na zemlji in ne samo
na papirnatih načrtih. Tudi vodovodi so
še vedno vprašanje, ki spada v ospredje.
Pri teh delih pa ne gre samo za izbolj-
šanje življenjske ravni, ampak so potreb-
na tudi iz zdravstvenih razlogov. Tu ne
drži običajni izgovori, da manjkajo po-
trebna sredstva, da je preveč stroškov,
da je država preveč revna in podobno.
Treba je izvršiti taka dela, ki bodo dvig-
nila državno premoženje in s tem tudi
dohodke. Izboljšati neko zemljišče ne po-
meni samo dati začasno delo večjemu ali
manjšemu številu delavcev, ampak po-
meni tudi stalno delo za nekatere. Dela-
vec, ki bo lahko jutri obdeloval izboljša-
no zemljo, ki bo prinašala več pridelka,
ne bo več povečeval množico brezposel-
nih. Čeprav nudijo naši kraji dobre po-
goje za sadjerejo v večjem obsegu, mora-
mo ugotoviti, da ni v vsej okolici niti
enega središča, kjer bi zbirali, sortirali in
prodajali sadje.

»Obrambo domovine proti našim splet-
kam?«

Toda če je bilo razumljivo, da je Don
Kišot v svoji preveliki gorečnosti napa-
del mlince na veter, ker jih je zamenjal
za velikane, pa nikakor ni dopustno, da
bi si drugi ljudje sami ustvarili take mi-
ne na veter samo zato, da bi imeli pre-
tvezo, boriti se proti njim. Tako postopa-
nje je izdajstvo nasproti domovini o ka-
teri pravijo, da jo hočejo braniti in je
tudi nesramno dejanje proti našim lju-
dem, ker se jim hoče preprečiti vsako de-
lo, ki ima namen izboljšati življenjske
pogoje ljudstva.

Toda te stvari trikolonistov ne brigajo;
domovina je velika stvar, zlasti kadar
pomeni kruh in mineštro na račun nav-
nežev.

Prikazati kot sovražne spletke to, kar
je v resnici počasen razvoj prebujenja in
napredka pa je tudi prevarno.

Prav tako bi se lahko izboljšalo vimo-
gradništvo. Toda čeprav so na tem po-
dročju dobre možnosti, vendar se ni še
ničesar odločilo in izvedlo.

Manj propagande in več dejstev!

Beneški Slovenec je tih in neutrujen
delavec: dovolj je da se mu da malo pu-
bde in le majhen del pomoči, ker potem
bo znal nadaljevati tudi sam. Vsekakor
pa bi mu ne smeli odrekati vsaj malo so-
lidarnosti. Ne smeli bi delati tako, kakor
je delal tisti videmski podprefekt, ki je
sprejel delegacijo prebivalstva iz Antena.
Ko so ti ljudje zahtevali, naj bi poskrbel,
da jim bo plačano delo pri gradnji vo-
dovoda, jim je odvrnil: »Delajte zastonj!«
to je potrebno, ker je občina uboga in
ker boste s tem dokazali, da niste Slo-
venci.«

Nam se pa zdi, da so oblasti tiste, ki bi
morale pokazati vso svojo dobro voljo in
bi ne smele razločevati med Furlani in
Slovenci ter bi morale pomagati tudi tem
zadnjim.

Dejstvo je tudi, da je Beneška Slove-
nija brez kakršnekolik industrije.

Nou žlah beneškemu gospodarstvu

Z ukazom od governa, de muora usak
mlinar narest prozet svojega malna, bo-
jo sigurno lekar zaparti uši te majhani
malni, zak u Benešiji nje mlinarja de bi
lahko dau 50.000 lir za narest prozet.

Po Beneški Sloveniji imamo puno vka
in potoku, im pousjerode kjer je toda
močna voda de more honit mialne, so jih
domačini zazidal an jih nucajo za njih
pctrijebe. Njih muoč nje buohvje kuo ve-
lika, pa usedno se morejo služiti z njim
za blaguo ki ga pardjelajo po beneških
vaseh. Nje dugo cajta od tuod ki je go-
spodarje od malnu zadeu te zadnji dek-
ret od ministra an s tistim bojo muorli
u parpovjedanim cajtu usi mlinari narest
prozete malnu tud tist ki so bli naprau-
jen pred malo ljeti brez specialnih pro-
zetu. Mlinari pravejo, de letere ki so jim
paršle od »Genio civile« pišejo, de bi muo-
ru usak mlinar plačjat inženjerju ki bi
prozet naredu okuole 50.000 lir. Usak člo-
vek muore tuole zastopit, de buogi bene-
ški mlinari na zasluzejo cjelo ljeto u njih
malnah za kar bi muorli dat za prozet
nardit. Zuna tuolega je naredu hover-
no se adno. Tisto, za de bojo zaparli usak
malen tist ki gospodar na bo imeu pre-
pisanega prozeta. Tel ukuz da zastopit
usem svetu, de kuo autoritad gleda na
usako vižo pot za uničat gospodarstvo
beneških Slovencev an posebno pa maj-
hane gospodarje namest jih podpjerat.
Se venč škoda pa djela beneškim buogim
mlinarjem adan bogatin iz Azle, ki jim
djela konkurencu, zak ima modern elek-
tričen malin an vič kamionu, ki z njim
hod pobjerat ušenico an sjerak po naših
vaseh an uzame usem te družim majha-
rim malnah djelo an kruh. Zatu se
zgodi de zavoj pomanjkanja denarja na

Veliki in mali tatovi

Te dni se vrši pred porotnim sodiščem
v Viterbu sočna razprava proti Giulio-
novi tolpi zaradi zločina v Portella della
Cinestra. Vsi časopisi govore o tej raz-
pravi, najbolj pa morda pove tisti časo-
pis, ki niti ne omenja te epizode, ampak
pripoveduje samo, kako je bil za časa A-
leksandra Velikega aretiran nek nevaren
repar. Ko so ga pripeljali pred cesarja
je imel ta ropar pogum, da mu je rekel:
»Mene imenujejo zločincev ker kradem
nu malo, tebe, ki kradeš na veliko, pa vsi
spoštujejo in častijo.«

Se razuma, da se to v nobenem oziru
ne nanaša na našo vlado.

»Moje delo za ljudstvo!«

»Rada bi delala zase, pa moram delati
za De Gasperiya in za njegovih 50 mini-
strov in podtajnikov.«

Pošta sabotira naš list

»Knjiga, ki ljudi ne popravi, ni vredna
nič«. Tako pravi neka moralna prislovi-
ca, ki je bila v modi prejšnje stoletje v
Italiji. Danes pa to ni več nek moralni
princip, ampak je postala makjavelistič-
na spletka, ki jo hočejo uporabiti proti
nam. Prišli so namreč do zaključka, da
je popolnoma brez pomena izdajati nek
časopis, če ta ne more razviti svojega
dela za vzgojo množic. Zato dovoljujejo,
da »Matajura« izhaja, ker jim to služi tu-
di kot nekak dokaz pred svetom, da ob-
stoja v Italiji široka demokracija, isto-
časno pa se preperečuje njegovo razpeča-
vanje.

Enkrat smo že opozorili z dvojezičnim
člankom na sabotažna dejanja raznih
pismonoš, ki imajo namen preprečiti, da
bi se naš list razširil. Tako na primer za-

vračajo posamezne številke, namesto da
bi jih izročili naslovljencem, ali pa jih
celo uničijo, kar je razvidno iz dejstva,
da mnogi redno odposlani časopisni iz-
vodi niso dosegli naslovljenca, niti niso
bili zavrnjeni. Ko smo prvič protestirali
v našem listu proti takim dejanjem, ni-
smo objavili nobenega imena ali kraja.
Toda omenjenega opozorila ni upoštevalo
poštno ravnateljstvo v Vidmu. Za to rav-
nateljstvo je vse v redu in če kdo na-
pravi kakšno pritožbo mora natančno na-
vesti ime in priimek naročnika, ki ne
prejema časopisa, od kdaj ga ne preje-
ma itd.

Nedvomno bi bilo nekaj imenitnega, če
bi poštna uprava v Vidmu lahko dobila
tak seznam. Ne glede na to, da bi bil po-
doben seznam preveč kompliciran, ker bi
bilo treba v njem navesti precej imen,
pa bi to dejstvo povzročilo skrbno pre-
iskavo od strani odgovornih oblasti, ki
bi se prepričale same o resničnosti v pri-
tožbi navedenih dejanj in bi poskrbele,
da preneha vsaka zloraba in protipostav-
nost. Pod to skoraj uradno frazo pa bi
se skrivalo vse nekaj drugega. Vsa zade-
va bi končala v enem izmed tolikih pre-
dalov, ki so v številnih mizah premno-
gi uradov naše birokracije in kmalu bi
popolnoma pozabili nanjo.

Sicer bi se lahko zgodilo, da bi res za-
čeli s preiskavo, toda po skoraj policijski
metodi. Uradne osebe bi prišle v odda-
ljene gorske vasice, izpraševale bi ljudi,
ki bi morale prejeti časopis, pa ga niso
prejeli, podpisali bi morda zapisnike in
izjave. Vse to pa bi napravili na tisti
vljuden način, ki je lasten italijanskemu
birokratičnemu stroju. Ta način pride
včasih tako daleč, da se pošlje nekomu,
ki bi moral prejeti odlikovanje za svoje-
ga padlega sina, pismo s povabilom, da
naj se predstavi v vojašnici ali na ura-
du X zaradi važnih informacij. V pismu
seveda ne manjka opozorilo, da se bo pro-
ti njemu postopalo po zakonu, če se ne
predstavi. Vse to seveda kadar niso sma-
trali za potrebno napraviti kakšne velike
patriotične manifestacije v zvezi s takim
odlikovanjem.

Tako bi tudi v našem primeru imeli sa-
mo formalno preiskavo, ki bi se pa v
resnici spremenila v zastraševalni postop-
pek. Morda bi morali naši ljudje zapre-
ti tudi kakšen delavnik, ker bi se morali
predstaviti v Vidmu. V tem mestu namre-
č vedo, da ni zdravo iti v naše vasi,
ker si tam človek lahko polomi kosti in
sicer ne po krivdi prebivalstva, ampak
zaradi lepih cest, ki jih imamo v naših
krajih. Tako bi imeli torej naši ljudje iz-
gubo časa in stroške za pot, ter bili po-
leg tega še opeharjeni.

Pred svetom pa bi prikazali, kot da se
vrši vse v najbolj demokratskem duhu!

Toda mi se na ta način ne bomo pu-
stili izigrati od raznih tajstvenih du-
hov, ki mrgolijo v naši pokrajini. Če ho-
če poštna uprava zajamčiti redno poštno
službo, to lahko vedno stori in je potreb-
na samo dobra volja. Če pa potrebuje
kakšno navodilo, ki naj ji pomaga priti
na sled nepravilnostim, ji povemo, da je
bilo poslanih v občino Dreka 21 izvodov
zadnjega »Matajurja« v preplačilu in 4
po navadni pošti. Zadnji štirje so bili po-
slani zato, da bi videli če se drugače po-
stopa s pošiljkami po navadni pošti, ka-
kor z onimi za naročnike. Poštna uprava
se lahko zanima in ugotovi, koliko od
teh izvodov je doseglo naslovljenca in ko-
liko jih je... izgubilo. Mislimo, da ugotov-
itev ne bo težka, ker bi morala vedeti
nekaj o tej zadevi, tako tamkajšnji po-
štar, kakor tudi pismonoša.

le dve vrsti ljudi: ječarje in jetnike.

REZIJA

KRIZACE. — Pretekli teden je Pincan Jožef za večno zapustil svojo ljubečo rezijansko zemljo. Bil je star 82 let in je živel v naši vasi skupno s svojo hčerko Alojzijo. Pogreba se je udeležilo mnogo ljudi, saj je bil poznan in priljubljen v vsej rezijanski dolini.

OSOJANI. — Dne 8. tega meseca so nekateri mimoidoči opazili v enem izmed tokunov reke Rezije plavajoče truplo, ki so ga takoj spoznali za Di Lenardo Ivana, starega 67 let iz Osojani. Prejšnji dan je ranjki hodil ob bregu in je najbrže padel in si zaradi zadobljenih udarcev ni mogel pomagati iz vode in tako tragično končal svoje življenje.

GORJANI

FLAJPAN. — Tu naši uasi po uoju judi e se koštituju dan komitat, ki on če se uzezi kompit za no acjon narditi par autoritadi, zak' Flajpan on bodi preložen pod čentski komun. Tuo zavuj tega, ki naša uas na ne njema afarje tu Gorjanah, kjer ve anjelé spadamo, an pot za priti do nje na je dosti buj douga kuj za jeti tu Čento.

BRJEH. — Pred časom dan redator od »Gazzettina« e se inviou od Vidma za priti tu našo uas zak' o nje vjrovu, ki mi ve čekaramo po slovenski. Zatu e tou on sam čuti, če o nas kapl. Ma kar e paršou do Sv. Helene an ejtu se informou, če tu našo uas na peje cješta an, ki judje so mo povjedali, ki to je nje, e se nazat uarnou tu Videm e tadole povjedou: so sihurno Slovenji tu Brjehu zak' no njemajo cješte.

BRDO

Naš komun oma pouno prodžete storjen, ke nu čakajo ke nu bodeta aprované nu stancjane soute za morjeti učneiti djetati. Za Padbardo an Završ su storjeni prodžeti za morjeti komodat ki še od te mrtvih. Zej lani na meseca augusta e paršou dan komunikat ke e nam povjedau ke na te 500 miljone lozeni za djele za storte ta na našo provincio su be še dva nu nekej za storte te djela, ki smo mjete u prodžet. Potem e paršou še dan druj komunikat nu souti niso paršli šenje. Bomo verovidal kada to bo kej zarjes.

TARČENT

Cez malo časa no če odrprjeti tu Centi dan nou kino, ki on če beti močno buj velik an ljepr kuj te družje. Te kino o če mjeti še palko za djetati tetjatro.

TAJPARNA

NOU ORARIH KORJERE. — Mjesca otuberja so nardili druhi orarih za korjere, ki ne djelajo servicii od našeha komun tu Videm. Ta novi on je takole:

- Korjera Platišče - Videm (koj tu srjedou, četartak an petak):
- od Platišča na hre ob 5,45' uri — od Tajpane na hre ob 6,45' uri — tu Videm na pride ob 8,20' uri;
- Korjera Videm-Platišče (koj tu torak, srjeda an četartak):
- od Vidma na hre ob 18. uri;
- tu Tajpano na pride ob 20. uri;
- tu Platišče na pride ob 21. uri;
- Korjera Rauan - Videm na hre usaki dan tej, ki te tle pišeno:
- od Rauna na hre ob 6,45' uri tu pondajak, torak an sabota;
- od Rauna na hre ob 7 uri tu srjedou, četartak an petak;
- od Rauna na hre ob 12,30' uri tu nedejl.
- Tu Videm na pride usaki dan ob 8,20 uri.
- Korjera Videm - Rauan na hre usaki dan od Vidma ob 18. uri an na pride ta na Rauan ob 19,45' uri.

VISKORSA. — To parvo nedejo otuberja smo mjeli našo sagro od Rožareha. Ne zljēja zarjes ljepo, njesmo šnje vidali tekaj judi tu Viškorski; od usjeh krajaš so paršli tu našo uas.

PLATIŠČE. — U kratkim na se če odrprjeti spek naša laterija potem, ki to je že sedam ljet, ki na je zaperta. President an komišjon so se že interesali za kupiti use reči, ki no koventajo an no bi je muorli parpejati tele tješan. Te ura, ki to se dan krat tuole naredi, zak' ne mjeti laterije tu naših vasi ve muoremo tarpjeti velike škode, ker ser an maslo tu hiši nareti no nejejo kupuvat.

Cjesto, ki smo jo djelali tu naši vasi ne koštala governo 7 miljone an pou. Djelo čareto pa to veja več koj 30 miljone. Če bi se use djela tu Italiji djelali za tak dobar kup, governo o bi tou mjeti soudou za stran urejči. Ma to nje itako: mi ve muoremo zastonj djelati (500 lir na dan), tisti, ki so pa u mjeste jim pa dajejo 1000 lir na dan, impjegadan, ki no koj čarto stracajo nu jim dajejo

pa 50 tauzent lir na mjesec. Naj provajo tu mjeste plačjuvati djelouce po 500 lir na dan potem bomo vidali kaj no naredejo.

NEME

Smo čuli pravičkrat, ki tu Njemah no če postaviti »Pro Locos«. Ta na bi tjela beti na asocijcion turistikta, ki na ma tu hlavi narditi no mar propagande za storti poznati naš komun an Karnajsko dolino, ki na stoji boj visoko od nas po cjeiti Italiji. Mi smo be močno kontenti teha začetka, smo se čakali, ki to zarjes kej diventej. Ma fin donas, no njeso šnje neč nardili. Kuo no čakajo?

Tezje, ki so ta na komun e no ne smijejo uzabiti, ki naš komun to je dan najteljeuših od »provinče« an »Pro locos« on bi bi zarjes utel.

CARNEJA. — Tu naši uasi Todeski an fašisti tu ti zadnji ueri so ubili dosti naših najbujših, može, ki tu današnjih dni no njeso še pahordani. Zatu to be tjelo beti jušto, ki ye se spravimo usi judje an dejmo dan kontribut an s tjem naredimo dan monument, zak' no ne bodita pozabjeni može ki so pustili njih živjenje tu ueri kuintri Todeskam an fašistam.

AHTEN

Domači pohlaularji so zahualil komandanta soudatu, ki so djelal na cjesti od Subida do Čenebole an od Maline do Subida, zavuj djela, ki so ga nardil. Ki soudadje no meritajta pohualo smo še mi z njemi, ma ne moremo aprovat teha zak' to tjelo beti boj jušto, ki to djelo to bodi narečo od naših djeloucou, ki no so dižokupani.

PODRATA. — Ljeta '46 so usi našje judje podpisal domando za se oceptit od ahtenskega komun a no poslali tu Fojo temu konsejo komunal, zak' no ne morejo tu Ahten hoditi za njih reči. Konsej od Fvojde e to rječ sprejeu an se inkarikou za use pratike nardit. Od takrat so pasali že pet ljet an še ne vjemo kuo so nardili. To more vjedati, če mi mamó ali ne pravico se oceptit od komun a s katerim njemamo nobedneha žboka an se uniti s tjem, u katerim naša uas na spada geografsko an ekonomsko? Tale to nje uoja nehá ali dua človejka, ma usjeh judi Podrat. Zatu če te rjes, ki to je na demokracija tu Italiji, no bi muorli nas poslušati.

FOJDA

CENEBOLE. — Cjesto smo si jo sami nardili, druhač ne vjemo kaj timpa bi muorli še čakati za jo mjeti. Ma anjelé, ki ne nareta komun o ne smje jo zapustit. To koventá, ki na bodi kurana od cjestarjou druhač tu malo timpa na če se trašformat tu no mulatjero. Usaki bot, ki to je dež tu muore jame zapouniti z pjeskam an kunete oedit. Komun on prevedej za tuó, zak' mi ne moremo še tehá nardit.

TORJAN

Sindakati od fabrik cementa »Cementi del Friulia«, »Val di Setta« an »Italcementi« so mjet pret ne dougim časom riunjon na katerim so prosil gospodarjam, de se da djeloucom od džave Skriah tou kar tle napišou:

- a) naj dítja da na dispozicjon ljeloucam an praštor, kjer se oblečejo an slečejo an dajo shranit bičiklete;
- b) naj napravijo adno strjeho, de bi služila djeloucam za jesti an za iti pod njo kar pađa deš;
- c) naj dítja apliká u cjelem artikul 15 od kontrata od djela, ki prvi, de zgubjené ure zavuj parmuoranja, muorajo bit en part plačane.

Ta resolucija je bla sprejeta od usjeh sindakatu organizani u tiste fabrike cementa, ki smo jih gor napisali.

SV. PETER SLOVENOV

Nje dugo cajtá od tuod, de u naši vasi je biu organizan korš za se učit zidat. Ta je dobar začetak zak' tist, ki ima dobro vojo za se učit za zidarja, sadá se lahko nauči. Šuola je par farju an ta je dau na dišpozicjon njega dvor an tle zidajo reči, ki po našim mnenju njeso potrejbne. Buojs bi blo, če bi stori zidat tistim, ki se učijo za zidarja, bankine par cjestah, ki mankaajo an so ble posute al poškoduané med uojskó.

Ofielh provinčjal za djelo je postavu za impjegada špjetarskega oficija za djelo,

IZ NAŠIH VASI

gospuoda učitelja Generosa Lucijana. Ta oficij stoji u hramu od kamuna an je odrprt usak dan u dopudanskih urah.

DOLENJI BARNAS. — Usi judje so se zlo začudil u naši vasi, kar so zvjedali, de so ljetos zaperli šuola kamor so hodil se učit otroc parve an druge klate an, de tist sadá bojo muorli hodit u Špjetar u šuola. Tuole so ukazale šuolske autoritadi du Vidme.

Tale šuola je bla postavjena že vič ljet od tuod za ne stuort djelat našim ta majhanim otrokam pot od Dolenjega Barnasa do Špjetra. Za prit do te šuole, judje naše vasi so se muorli zlo pobrigat, donás pa kar smo tekrat otenil z no majhano besjedo nam je blo uzeto. Barnaškim otrokam že lansko ljetos so tjei narest tisto karvico, pa s pomočjo dobrih mož našega komun a so bli ustavili tisto djelo. Mislimo, de tu ljetos če so se bli zauzel an uazdignil njih glas kamunski može, barnaškim otrokam nje blo trjeba hodit u šuola u Špjetar.

LIPA. — U naši vasi imamo no cjerku, ki je narbuž stara naših slovenskih vasi an malo ljet nazaj so jo karstil u »monumento nazionale«. Kar so karstil to cjerku so vjedel, de je narbuž stara an de je bla urjedna takeha imena, ku so ji ga dal. Mislii smo tekrat, de bojo skarbjel še naprej za tole cjerku, ki je narstarši spomin naših judi, a na žalost cjerku vidimo saldo u slabim stanu an če puojde dugo cajtá takuo napri, se bojimo, de se bo ta narstarši spomin — posú.

PODBONESEC

CRNI VRH. — Človek, ki pride na Stupco an, de ima iti u Crni vrh, hleda na tist visok brjeh an se ustraš prjet ku začne hodit po tistih kozjih potih. A mi Crnivršani, ki živimo na tistim strmim kamenitim brjehu takuo visoko moremo rejč, de čujemo skor nebeske peteline pjet. Saj na prašamo italjanskega governa, de nas preloži iz Črnega vrha dol na raunino, zak' večno, de tud dol na raunin na morejo usi živjet. A tuo pa ja bi nam mohli parskarbjet za nam nardit cjesto, ki bi nam zljajšala tisto veliko maltro, ki jo mamó za prenašat use naše blagou na harbatu. Sa mislemu, de smu zdal že vič soudu Italiji, kut bi bla urjedna cješta, ki bi se muorli nardit naši vasi.

Zej 84 ljet plačjujemo daržavi velike dajila, ta pa nam nje drugzega nardila, ku no veliko šuola an še tuolega nam njeso bli nardili če njesmo bli blizu konfina, zak' je blo špotljivo videt no tako veliko vas, kut je Crni vrh brez šuole. Zahualmo se za tisto djelo, saj je buojs poznú kut nikdar. Pa še buj bi se, če bi se naš otroc notar učil tud u maternim jeziku. Stari prerok beneškega kumeta prav vde kravo se mouze po ustih zak, če ji, daš kaj dobregá po ustih mouzeš dost po garčia. Rim pa djela narobe zak, če mjet od nas dost po garči an nič nam dat po ustih.

LOH. — Ljeta an ljeta čakamo, de bi se ankrat končal muost, ki peje čez Nadižo od naše vasi u Podvaršč. Judje, ki majo potrebo hodit djelat u Podvaršč, muorajo nardit velik ovink an zgubit puno cajtá brez potrebe. Za ta muost gov postavit ne bi bluó take velike speže, a bi korlo, de tist, ki so na kamune se mal več pobrigajo. Saj smo jim dal zaupanje za, de bojo za naše reči skarbjel.

SOVODNJE

Kadar so začel djeluci parkopavat novo cjesto, ki od Sovodnjega bo pejala do Jeronišč, judje so protestiral, de bi blo buj potrejbno narest cjesto, ki od Jeronišča peje tud po vaseh po Matajuru. U tele vasi muorajo use brjemena na harbatu nosit, zatu na bi smu »Ente Economia Montana« pozabit nanje. Sa so ble objube narete, de u kratkim cajtú Matajurci bojo mjet cjesto.

MASERA. — U soboto 6. otuberja se je poročiu naš vaščan Mašera Gino. Poročiu je Bernjak Lidio iz Dolenjega Grmeku u Rečanski dolini.

DREKA

Paršla je jesen, zima je na pragu an buoštyo po naših gorah se saldo bul šjer. Usaka družina muora parskarbjet živeš za zimo. Par naš tuole je zlo težkuo, zak' naš narbuož pardjelak je krompjer an kostanj. Samo s tjem blaham ni na moremo iti naprej; potrejbni smo kupit uso

GRMEK

SEUCE. — U soboto 6. otuberja smo videl, de po Seucú sta bla pošana dva otroká s karto bolano u rokah, z makino napisano. Pobjerala sta podpisu po hišah za pregnat našega gaspuoda Artura Blažuta. Judje so otroké popraševal duó jih je pošju an oni so odgourli, de je tata. Vemo pa, de njih očeta hodejo u host darva djelat an, de na makino na znajo pisat an jo tud njemajo. Ne vemo duo se je zmisliu tuo an zakí. More bit zavuj tega, de naš gaspuot ne pridga u taljanskim jeziku tistim trem slovenskim »italianissimik«. A sa ne zmislijo tisti, de kar je po taljansko pridgu u cjerkvi, ku so paršli von so poprašal druge judi, de kaj je jau, čepru so ga zvestuó poslušal? Kaj čejo drugeha, če ne duhounika, ki jim u domačim jeziku da zastopit božo besedo? Sa mislimo, če poslušajo sveti vangel, bi muorli vjedit, de Boh je jau »pjođita duhouniki po svjete an učite narod u njih jeziku«.

Čudno se nam zdi, de nje mož, de bi uzeu odgovornost za take djela, ki so otrokam kuazal narest. Sa vemo, de ta venč part naših mož je po svjete, pa mislimo, de jih je še ostalo doma za tisto djelo narest. Za tiste naumnosti može rejčejo se brigat, zatuó tist, ki se tuole zmišljava nuca otroké, ki se jih kup s par karamel al pa ženske s kajšno drugo sladko rečjo.

KLODIČ. — Duo ima odgovornost za postrojiti naše cješte?

Od Tebuke za vasjo Kozco do Petarnjela je meuzmeram za jih stroit naš cjestar tist, ki je sada ložen Feletič Franc iz kaštela pod Ljesah. A kuo ko smo videl do sada, se pru malo briga za daržat cjesto u dobrim stanu. On narest djelat dobar cjestar je začeu djelat dobar usjer. Po pravíc povjedano tualega nje sam kauža, kauža so tist, ki mu kuazavajo take djela runat. Tiste je lahko zastopit, de če on muora hodit po vaseh na muore djelat na cjesti. Ze vič ku no ljetu je glerja venesena od rabuatarju našega komun a u potoka na cjesto, an tam se zgubja, jo voda arznaša al pa rase trava po nji. Cjeste ratavajo pa usak dan buj jamnaste.

CEDAD

Inštitut za Previdenzo je junja mjesca dau našemu oficiju za te dižokupane ordin, de se bo plačjuval susidjo tud staršim ta dižokupanih djeloucou. Ta susidjo bi biu nek »assegno integrativo« za dižokupane. Tri mjesce je že prešlo od tiste-ga cajtá an tisti »assegno« njeso bli še plačjani. Domačim ljudem, ki majo pravico do teh soudu, so čedajski oficiji za dižokupacjon povjedal, de na bojo še plačjuval an, de bo potreba čakati še najmanj tri al štjer mjesce.

Kajšen pomen ima tako ruanje Previdenze? Ce je lec, ki daje tiste soude potrejbni ljudem, zakí se na plača za roko? Judje muorajo usak dan jest, na muorejo čakati mjesce an mjesce, ku misli čedajski oficij. Tist »assegno integrativo« je biu ložen, de ga bojo tud starši dižokupanih mjet zavoj tega, ki dižokupacjon je previč majhan, deb mogli z njo preživjet an če še tistega ne plačjuvajo tu reguli je ku, de bi na blo tistega lečá, za katjerga so se tkaj honil za ga napraviti u Rime.

POŠTA

Moja 18 letna hčerka je 2 leti služila u Vidmu pri nekem gospodu in ni bila vpisana u bolniško blagajno (cassa malattia). Pred enim mesecem je zbolela in prišla domov, zdraviti se mora na lastne stroške. Ali ima pravico zahtevati od gospodarja, da ji daje plačo dokler ne ozdravi in se zopet vrne k njemu u službo?

K. M. iz Podbenesca.

Vaša hčerka bi morala biti zavarovana u bolniški blagajni in v tem slučaju bi ji ta plačala vse bolniške stroške. Ker pa gospodar tega ni napravil, imate seveda polno pravico zahtevati od gospodarja, da skrbi zanjo cokler ne ozdravi. Če bi se gospodar temu protivil, lahko postopate proti njemu pravno, kajti po zakonu je bil gospodar dolžan zavarovati Vašo hčerko.

TRUSNJAK JOŽEF - Francija - Sporočamo Ti, da si bil priznan od tozadevne komisije u Rimu za borca N.O.V. - Vse Tvoje dokumente tega priznanja smo predložili na Videmski vojaški distret in na urad »Assistenza Post-bellica«, da bi Ti izplačali nagrado, ki Ti pritiče. Da Ti bomo mogli odposlati ta denar, nam moráš poslati pooblastilo potrjeno od italjanskega konzula u Franciji, ker brez tega pooblastila mi ne moremo dvigniti Tvojeje denarja.

IL PONTE

Con il penultimo numero uscito abbiamo cercato di gettare un ponte tra noi, uomini della montagna ed i friulani che vivono nella pianura. Ora continuiamo e continueremo su questa strada poiché sloveni e friulani ci troviamo a convivere nella stessa zona, abbiamo solidi legami economici, culturali, tradizionali oltretutto di sangue.

Ma perchè tra noi ed i friulani si possa stabilire un solido legame e si possano avere dei buoni rapporti di intesa è necessario che vengano dissipati certi dubbi nei nostri confronti, frutto di quella campagna di propaganda che è stata fatta contro di noi.

Noi vogliamo semplicemente lottare per unire tutto il nostro popolo e reclamare per esso un miglioramento delle condizioni economiche, sociali e culturali. Tutti gli altri fini, di sovversivismo e di oscure trame contro lo Stato, sono pura invenzione dei nemici nostri, che lavorano anche contro gli interessi dello Stato.

Possiamo forse essere biasimati per questo?

Farneticare circa certe annessioni o cessioni territoriali, con le quali cercano di manovrare questi oscuri elementi, è pescare nel torbido. Il trattato di pace parla chiaro e fino alla revisione, se questa avverrà, è in pieno vigore.

Questo però non vuole dire che noi dobbiamo stare zitti e buoni a sopportare tutte le imposizioni che ci vengono fatte. Viviamo in Italia ma abbiamo diritto a delle condizioni umane di vita e non simili a quelle delle bestie. Siamo un popolo pacifico e lavoratore e la nostra condizione di miseria non può certo addebbinarsi a nostra incuria (come può avvenire per le popolazioni dell'Italia meridionale).

E voi friulani, quando salite ai nostri paesi, vi accorgete bene di come sia dura la vita tra le nostre montagne. Voi lavorate con l'aratro mentre noi dobbiamo lavorare tutto con la forza delle nostre braccia, voi trasportate con i carri mentre noi dobbiamo curvare la schiena sotto il peso della gerla che si impara a portare da bambini e si finisce di portare quando arriva la morte, che sola porta un po' di pace nella nostra triste giornata terrena.

Non è forse vero tutto questo?

Ed allora non è giusto che noi si lotti per reclamare dal Governo delle provvidenze che ci permettano di vivere alquanto meglio? Ma siccome non si può negare la giustizia delle nostre rivendicazioni ci si insulta e ci si accusa. Si cerca proprio attraverso la menzogna di porre una divisione tra noi e voi e vi si vuole spingere ad odiarci e disprezzarci.

Non è una colpa se siamo Sloveni e viviamo su questa terra che i nostri coltivano già da 1300 anni con sudore e sangue. E' certo che non abbiamo fatto nulla di male a nessuno e quindi possiamo ben qualificarci per sloveni senza doverci vergognare di questo: voi stessi ci chiamate «slava».

Non vogliamo fare del nazionalismo, ma semplicemente reclamare il diritto per la nostra gente di conservare la propria personalità e le proprie tradizioni.

E attraverso questa pagina il vincolo

tra sloveni e friulani si deve vieppiù rafforzare poiché deve essere chiaro che gli sloveni non sono un popolo inferiore ma anzi si può considerare il popolo che nella grande famiglia dei popoli slavi è il più progredito verso la strada della civiltà e del progresso, amante dello studio e dell'arte, sensibile alla musica ed alla poesia, ricco di sensibilità ma nello stesso tempo disciplinato.

Proseguendo nella sua tenace azione di difesa nella lira il Governo ha autorizzato, nei giorni scorsi, aumenti delle tariffe dei concimi chimici, del gas e del carbone.

Iz »Risorgimento Socialista« dne, 6. oktobra 1951.

DRAGOTIN KETTE

IL NOSTRO POPOLO

DRAGOTIN KETTE

Iniziamo la rassegna dei poeti sloveni con Dragotin Kette, di cui abbiamo già fatto menzione all'inizio di questa rubrica dedicata agli uomini del nostro popolo.

Ma allora si esponevano solo dei giudizi sommari e per di più riportati da altro libro come allora specificavamo e ciò spiega anche certe inesattezze che ci sono state rimproverate come, ad esempio la scarsa importanza data alla figura del Cankar. Ora invece si vuole fare una completa rassegna di un uomo che è indubbiamente una delle più brillanti figure della letteratura slovena.

Ogni poeta ha una sua caratteristica, chi la melanconia, chi la passione per le immagini forti, chi per i dolci paesaggi lunari di romantica memoria.

Dragotin Kette può essere definito il poeta del mare. Forse in lui questa passione per il mare nacque poiché avendo vissuto lungamente sul Carso (era nato però o Prem nella Carniola il 19 gennaio 1876) ebbe occasione di rimirarlo lungamente e paragonare la leggiadria delle sue increspature con la rudezza della pietrosa terra carsica che aveva attorno. Forse anche la morte della madre e del padre, avvenute quando egli era ancora un bambino, lo portò a rimirare sognante ciò che può essere l'espressione dell'infinito.

Uno dei suoi più bei sonetti egli consacrò quindi a suo padre che finisce così:

*Zivljenje je sovraštvo, večni boj,
o spavaj, spavaj srečni oče moja*

che si potrebbe tradurre in italiano, senza però riuscire a conservare il profon-

nel contempo che gli slavo-veneti fossero i migliori esportatori dei suoi prodotti verso l'oriente europeo.

Ma la simpatia di Venezia per queste popolazioni non si limitava ad affermazioni generiche. Nella stessa Serenissima, gli slavo-veneti, e le loro delegazioni erano ascoltati e le loro proposte tenute in considerazione, né mai si ebbe che le promesse rese alla Slavina non fossero mantenute. Ma anche questo periodo aureo per gli slavo-veneti ebbe fine con il tramonto di Venezia. Napoleone che passava come un temporale attraverso le nazioni europee, giunse anche nella Slavina Veneta.

Iz »Il Corriere di Trieste«.

Qualsiasi società privata, se fosse amministrata con criteri statali fallirebbe nel giro di pochi anni. Per esempio, le poste e i telegrafi spendono un miliardo e duecento milioni per stampati; la spesa diventa ancora più preoccupante se si pensa che i moduli di cui si serve l'amministrazione sono di duemila tipi differenti. Scartando i moduli che non servono mai e riducendone i tipi, Spataro potrà far risparmiare 400 milioni allo Stato e molto lavoro inutile ai suoi dipendenti.

Infine lo Stato perde ogni anno intorno a un miliardo e 300 milioni perché il 4% della corrispondenza sfugge alla timbratura per sviste degli impiegati; con macchine razionali, queste sviste non dovrebbero avvenire. Ora qual'è quell'azienda privata che getta via il 4% dei suoi introiti per distrazione?

Iz »L'Europeo« dne, 7. oktobra 1951.

do ritmo che ha nell'originale sloveno, così:

*La vita è odio, eterna lotta
oh dormi, dormi fortunato babbo mio!*

E forse questo sonetto intitolato «sulla tomba del padre» era frutto di una specie di presentimento che gli faceva meditare sulla morte, che pur essendo ancora giovanissimo, lo ghermì nel 1899 a soli ventitré anni.

Ebbe così una vita brevissima come generalmente brevissimi furono i suoi componimenti poetici dilettandosi egli specialmente con i sonetti. Di questi «molti sono veramente stupendi per la profondità dei concetti che sa esprimere in sintesi in solo 14 versi. Ricordiamo «Adria», «Ricordi», «Mio Dio», «Notti nere», «Notte silenziosa», «Congedo».

Ma il suo pensiero; il suo amore che mai non lo disilluse era e restò il mare, che solo sapeva parlare a lui dell'immensità facendolo sognare ad occhi aperti:

*Ah, več kot svetlih je zvezdic na nebi
in več kot ladij jadric na tebi
morje, ti v srcu želj roditlo tui.*

«Ah, più di quante son stelle lucenti in

[cielo,
più di quante son vele di barche su te
desideri, o mare, hai destato in cuor mio».

E dove non c'è il mare c'è la notte che nell'immaginazione di un poeta può ricordare l'immensità e la profondità di quello. Ed anche la notte fa sorgere nel cuore desideri, una dolce tristezza, un bisogno di amore immenso e profondo proprio come il mare, come la notte.

Ed egli ama Angela Smole. Ma lei non è con lui, lontana fisicamente ed anche spiritualmente perchè non corrispose al suo amore, ed allora egli soffre perchè:

*»Ej kolikrat samotna duša plaka
ko v burnih radostih telo drhtia*

«Eh, quante volte l'anima solitaria piange
quando il corpo per gioie impetuose

[tremava]

Ma nonostante tutto egli non cade nelle tentazioni e resta fedele a questo suo amore. Invano un'altra lo alletta.

*»Nocoj te bom čakala kraj zidanja
v bližini morja. Tam je pot nasuta,*

ob poti pa stoji samotna uta,

tako je rekla, dražestna kot sanja;»

«Questa notte t'aspetto presso l'abitato
vicino al mare. C'è una strada inghiata
una capanna solitaria più in là; [la
amabile come un sogno, così m'ha

[parlato].

Tanto che vale tutto questo quando si pensa alla morte in cui l'attimo si annienta e cessa ogni piccola gioia ed ogni minima sensazione? Dal sentimento dell'infinito nel mare passiamo alla sensazione dell'infinito nella morte.

*»Jaz sem umrl. Oj dekle, pomisli:
Moje široko razprte oči
videle niso nebeskega sonca,
sladkih ni čulo uho melodij.»*

«Sono morto. Oh fanciulla, pensa:
I miei occhi sbarrati

non han veduto il sole divino
l'orecchio non ha udito la dolce melodia».

Finzione poetica questa che dopo poco doveva divenire realtà; egli perse la facoltà di sentire e vedere; gli sloveni persero uno dei loro maggiori poeti.

KAJ DRUGI PIŠEJO

Automobili a sbafo. — L'on. Tremelloni, nella seduta della Camera del 4 luglio, chiese chiarimenti circa il gran numero di autovetture a disposizione dei funzionari dello Stato. Gli rispose il Sottosegretario Tessitori, che «ogni qualvolta sono state fatte indagini presso le amministrazioni, queste hanno risposto di aver un numero di automezzi appena sufficienti al servizio. Ma un nuovo censimento è allo studio, e sarà anche imposta alle automobili dell'amministrazione una targa con la scritta «servizio dello Stato». Tremelloni disse che «secondo i suoi calcoli, l'uso delle vetture di Stato comporta attualmente all'erario la spesa di ben venti miliardi di lire».

Bravo Tremelloni! Ecco quale dovrebbe essere l'ufficio dei deputati e senatori non appartenenti né al Partito Comunista né all'Azione Cattolica: sollevare problemi precisi di questo genere, ritornarci su, insistere, impuntarsi, finché certe, diciamo così, anomalie — che viceversa sono normali — non abbiano fine.

Secondo il Sottosegretario, si sta facendo «un nuovo censimento» delle macchine usate dagli «statali». C'è stato, dunque, un primo censimento? Quando? Che risultati dette? E perchè se ne fa un secondo? Si sono perduti i documenti del primo? E c'era e c'è tuttora bisogno di un censimento? Ogni direttore generale non ha forse l'obbligo di sapere a quante vetture la sua amministrazione deve provvedere conducenti, benzina, rimesse, riparazioni? Se non lo sa, che direttore generale è? Bisognerebbe metterlo in pensione come inetto. E se lo sa e non lo vuol dire, bisognerebbe metterlo in pensione perchè vuole nascondere gli abusi che non riesce ad eliminare, o di cui è magari lo stesso responsabile.

Iz »Il ponte« - meseca avgusta 1951.

Per quanta indulgenza si usi verso i governi succedutisi dal 1945 in poi considerando le difficoltà in cui si sono dibattuti, bisogna pur proclamare che essi avrebbero potuto amministrare meglio.

Noi spendiamo (cifre ufficiali) per sovvenzionare il teatro e il cinematografo ben otto miliardi e 300 milioni all'anno (dieci volte di quanto ci costano la presidenza della Repubblica e i suoi servizi) e constatandone i brillanti risultati arti-

stici ed educativi, ci chiudiamo poi in casa a fumare la pipa.

Iz »Il Mondo« dne, 29. septembra 1951.

Il «Mese dell'Unità» si è concluso dopo una serie di feste da ballo, scampagnate, appelli per la pace e discorsi contro il governo. Ecco il programma della festa organizzata a Casaltone, in provincia di Parma. «Ore 12, apertura del gran ballo e colazione. Impeccabile cucina con anitre arroste, pastasciutta, trippa, coniglio, dolce e vini a piacere. Ore 15, giuochi vari. Ore 18, comizio oratore: Domenico Rago. Tema: il governo della fame».

Iz »L'Europeo« dne, 7. oktobra 1951.

Nella seduta del 20 settembre, al Senato, sono state presentate due interrogazioni. Una era del repubblicano Giovanni Conti, e chiedeva se sia ammissibile «per la buona norma politica e per il buon costume democratico, che quasi d'obbligo, uomini politici non più investiti di funzioni ministeriali o da quelle allontanati per sfavore parlamentare o avversione della pubblica opinione, debbano essere chiamati ad occupare alti posti nell'organizzazione dello Stato o in amministrazioni parastatali, con evidente noncuranza del giudizio pubblico e con graziosa offerta di una posizione privilegiata allo scadente o censurato uomo politico».

Iz »L'Europeo« dne, 7. oktobra 1951.

Fu con l'avvento della Repubblica Veneta che per le nostre genti incominciò il periodo di una grande prosperità e benessere. Bisogna dire che i quattro secoli passati sotto la Serenissima furono i più tranquilli per la Slavina Veneta. Venezia comprese bene la funzione della Slavina ed i vantaggi che da essa potevano derivare. Aveva bisogno, alla frontiera di gente fedele, e come ottenere tale fedeltà se non trattando bene i sudditi che vicino alle frontiere abitavano.

I tributi vennero soppressi, il progresso economico fiorì a vista d'occhio, la massima autonomia venne concessa alle popolazioni di frontiera ed in caso di pubbliche calamità la Serenissima non mancò di provvedere con sovvenzioni in natura o denaro.

Così Venezia si era garantita la sicurezza dei suoi confini orientali, ottenendo

La nostra lingua

I casi invece degli articoli

Lo sloveno può essere considerato la porta che immette nel vasto campo delle lingue slave in genere, per cui, conoscendo lo sloveno, si può con relativa facilità passare alla conoscenza delle lingue.

Ma bisogna rendersi conto di certe differenze sostanziali tra la lingua italiana e friulana e la slovena in cui non abbiamo gli articoli ma si declina il nome.

E' una particolarità che rende il parlare più sciolto ma difficile sulle prime a chi ha la mentalità italiana (mentre al contrario i nostri bambini quando studiano nella lingua italiana hanno difficoltà non indifferenti ad apprendere la funzione dell'articolo che loro facilmente farebbero a meno di adoperare o che adoperano in maniera errata).

In questa declinazione dobbiamo distinguere quella maschile, quella femminile e quella neutra mentre abbiamo tre

forme anche rispetto al numero: singolare, plurale e duale quando vogliamo riferirci a sole due cose o persone. Questa ultima forma però nel linguaggio della Slavina Italiana si è andata perdendo. Al posto dell'articolo abbiamo i casi della declinazione che sono sei e precisamente il nominativo (soggetto), il genitivo (corrisponde all'italiano *del*), il dativo (in *it. a*), accusativo (compl. oggetto), locativo (presso il) e strumentale (con il).

Quanto al nominativo ed all'accusativo facciamo presente che nella proposizione «l'uomo mangia il pane», l'uomo è nominativo perchè è il soggetto (cioè chi compie l'azione) mentre il pane è accusativo perchè è il complemento oggetto (ossia chi o quella cosa che deve subire l'azione).

Ed ecco alcuni esempi di declinazione maschile:

Singolare.	
Nom. potok	= il ruscello
Gen. potoka	= del ruscello
Dat. potoku	= al ruscello
Acc. potok	= il ruscello
Loc. pri potoku	= presso il ruscello
Str. s potokom	= con il ruscello

Duale.	
Nom. potoka	= i due ruscelli
Gen. potokov	= dei due ruscelli
Dat. potokoma	= ai due ruscelli
Acc. potoka	= i due ruscelli
Loc. pri potokih	= presso i due ruscelli
Str. s potokoma	= con i due ruscelli

Plurale.	
Nom. potoki	= i ruscelli
Gen. potoke	= dei ruscelli
Dat. potokom	= ai ruscelli
Acc. potoke	= i ruscelli
Loc. pri potokih	= presso i ruscelli
Str. s potoki	= con i ruscelli.

CRNI VRH

Sappiamo quanta cura si metta da parte delle Autorità nel cercare di cancellare dalla nostra zona la nostra lingua. Ma in un posto essa domina ancora nettamente senza avere subito alcuna seria amputazione: nella toponomastica. Lì noi possiamo vedere veramente come la nostra sia terra slovena, resa fertile dal lavoro e dal sacrificio dei nostri vecchi che ad essa imposero i nomi che la conformazione del terreno indicava più opportuno. Così abbiamo luoghi che si chi mano podcras (sotto le rocce), podjama (sotto la conca), zajama (dietro la conca), ledina (luogo pianeggiante pulito), rob (cresta), skala (roccia), dolina (conca chiusa), vjeunica (luogo ventoso), flovia (argilla - terreno argilloso dunque), zapotok (oltre il ruscello), varh (cima), tazahoru (dietro il monte), ravan (piano), ravenca (prato pianeggiante).

ZA NAŠE DELO

Kakuo se uničujejo podgane

U jeseni, kar pospravimo tuó, ki smo u puojah pardjelal, u našo kljet, djelajo dostim podgane velike skarbi, zak uničujejo s takuo velikim trudom pardjelan živež. Ker pa podgane parnašajo tud parkljeuko an slinauko, je skařb usakega kumeta kuó uničit to žvau. Moremo jih na večih mod, s strupom al s skopcam. Adná zlo lahka rječ je žes (gips) u prahu, ki pru malo košta an parnaša dobre rezultate. To rječ se nardi takole: u adni ne visoki posodi se zmješa no malo žesa u prahu an malo cukerja. Kar tuole djelata na smijete dotaknit z rokami posode an tuó, ki podganam parpravita, zak bi tele uonjale duh po človjeku, ki jo je parjemu u roké. U mjes se lahko zmješa kajšno zrnje an usé tuole postavite čja, kjer vjeste, de so podgane. Naj vam še povjemo, de muora bit tist žes pod strjeho, de ga ne zmóči daž an tud zavarvan, de na muore do njege druga žvina. Blizu žesa denite tud lonc z vodo. Lačne podgane bojo jedle sladki žes, an zavuj tega, ki tist djela veliko žeo bojo pile vodo an razmočen žes se bo jim u trebuhu stardiu an podgana bo crknila.

Gospodinjam povemó

dé mjesca setemberja zakuoši menjajo perje an kakor pravjo, de po navad potem ku se oskubejo ne nesejó vič. Ce pa boste nardile na tole vižo, ki jo vam bo mo povjedal, bojo kakuoši spet hitro neslé potlé ko se oskubejo. Dajat jim muorate posebno tale mjesec dosti zarnja, ušenice, íčmena, jejde an sjerka pa tud jappo an žveplo je dobro zmješat med testuó an potlé boste videle gospodinjje, de vaša skarb bo ljepo plačana.

Jabuke - zdravilo za zobe

Naše zobe jih zmóčujemo an čistimo če jemo usak dan sadje. Judje, ki živijo na južnim majo lepe an zdrave zobe prú zavoj tegá, ki se priživijo s sadjem. Tisti na pónajno zobnega kamna, ne hnjllobe al drugih bolezní, ki uničujejo zobe judem, ki živijo na severu. Poznano je, de majo vegeterani, tuo so tisti, ki jedo največ zelenjave an sadja, buj zdrave zobe ku te druž, ki jedo mesuo.

Sadijska kislina, ki jo je dost u sadju, posebno u jabukih, je zobem zlo nučna. Par ugrizanju an zvečanju se sadijska kislina zmješa s slino an očisti zobe an tud use usta u narbuž skritih kotah, kjer se skriva to hnjlle. Sadje, ki ga grizemo an zvečimo, djela ku spacolín na zobe an zobno meso, čisti an zmóčujeje. Sadijska

kislina ne uničuje samo mikrobe, ki djelajo hnjllobo, ampá raztopi tud zobni kaman.

Za zobe ohranit an zdravít, od usega sadja, jabuka so narbuožš. Usak vičér bi muorli pojest par jabuk prjet, ku gremo počivat. Posebno na bi smjel tega pozabit tist, ki imajo zobe švoh an tist, ki majó zjutra kar ustanejo slab savor u ustah. Ce se zvičér pred spanjam pojé par jobuk, buosta videl, de u kratkim cajtu zobje se vam bojo zbuožšal. Tuo vajá posebno za otroké, ki nečejo zobe an usta čedit. Na smjeta pozabit, de je buj lahko odvarnit bolezén, ku jo zdravít. Use tuo tud na bo koštalo, zarak jabuke par nas na manjkajo.

Za targateu

Ljetos, zavoj ki smo mjel puno dažá, targateu je paršla buj pozno ku te druga ljeta. Pa za de nas na pretečejo zima an mraz ga muoramo začét targat, an zamijememo ga z makino, še buožš vinó pa pride če ga moremo zmastit z nogami u čebru, zak na smjeta pozabit, de makina zamleje tud repuže od grazduja an tiste dost pomaga za ukisat vino. Ce je to bjele vino ga muoramo pretočit naglo dok je sladkuo, če je pa to čarne, pustimo ga po tim malim 8 dni, de se vevreje. Prjed ku točimo vino u sodove zageglédimo jih če puščajo. Muoramo jih zaežplat, za de sod ušafa dobar savuor. Po usjeh vaseh kumetje skuňajo bulido, ki se jo ušafa

ro garmujah, kjer rase arbida an lazá. Ce tiste nardita mješano s kuhanimi hruškami an jabukami, se vam na bo potrjeba bat de vino ušafa mufo. Po targatvi u vinjalah an brajdah zorajta an prekopajta, nagnojta an usajta arš, al pa metuljénic za puómładsko zeleno picjo.

Na njivi

Teli mjesac muoramo požet jejdo, zvežemo an arstavemo jo sušit na kozouce. Ku je posušena jo pa omlatemo. Jejda je narbuožš rječ za kakuoša an ž njo paršarata tud ušenico an sjerak.

Koranje muoramo pobrat pred zimo za de nam na zmazne, zak je narbuožš rječ za redit praseta an za te mlade ki jih ukupeta.

Za pitanje te ranih praset

Te prave gospodinjje začnejo mjesca otuberja že debeljet te rane praseta. Nje prava gospodinja tista, ki redi al pita prase samuo s sjerkam al sjerkuovo moko, takuo ki djelajo še dost kumetu. Gilih tist šest imamo, čé dajemo prasetam mješano tečno hrano. Na guorenje: 6 do 8 kg kuhanega krompjerja, korenja, 2 do 3 kg sjerkuovih otrobu, an kg íčmena zamletega. Pa narbuožš je par nas za pitat praseta de mu dasta usaki dan po 8 kg kuhanih kostanjevih buri; sada jih bota lahko oburli, ki so duge noči.

GOSPODARSTVO

Cene na targih

Telih zadnjih 15 dni kup se je dost spremeniu na čedajskim targu, posebno od te novih pardjelku. Čudno nam se je zdjeo, de sjerak se je buj podražiu, zak po navad u telim cajtu, kar so že prodajal ta nou, je biu nimar narbuž dobar kup. Višno ta kup se je uzdignu zatuo, ki od sjerka djelajo puno reči, ki jih nucajo za fabrike, ki djelajo špjert. Kostanj pa ljetos nam ga plačujejo zlo malo, za bit ta parvi. Fižou darži nimar vesok kup.

Darva za žgat so zlo podražjela. U Vidme jih plačujejo ta suhe kar po 1400 lir kuintal. Te u dvjeh mjescah so podražile kar za 3 čo 4 stuo lir par kuintalu.

Žvina pa darži nimar tist kup.

SENUO: na čedajskem targu so ga plačeval 800 do 1000 lir kuintal. Senuo djetelje pa od 1000 do 1200 lir kuintal.

ZVINA: uoil parve varste od 320 do 360 lir kg; uoil druge varste od 270 do 300 lir kg;

krave parve varste od 300 do 340 lir kg; krave druge varste od 250 do 270 lir kg; jenice al junčki od 450 do 500 lir kg; teleta od 560 do 610 lir kg.

PRASETA: male praseta za rejo o' 900 do 1200 lir kg; praseta za ubit od 360 do 400 lir kg.

KOSTANJ: od 15 do 35 lir kg.

DARVA: na mestu kjer so posječene: bukove darva al druge tardega lesa 950 lir do 1.100 lir kuintal; darva mehnega lesa 800 do 900 lir kuintal.

SJERAK AN USENICA: ušenica domača 6.500 do 6.800 lir kuint.; sjerak domač armen 5.200 do 5.400 lir kuintal;

sjerak bjeu 5.400 do 5.600 lir kuintal; otrobi ušenični lir 4.000 do 4.100 lir kuintal.

Provincjalni oficij za industrio an targovino je dau vjedit, de »Gazzetta Ufficiale« n. 216, dne 20. setemberja tega ljeta prinaša lec n. 94, ki prav, de se

PREDAN IZIDOR:

Kuo sta Kristuš an sv. Petar ušenico mlatila

Zgodilu se je, kar sta Kristuš an sv. Petar hodila po Beneški Sloveniji. Bli su lepi an gorki poljetni dnevi, paršla sta u vas Ruonac u podbunješkim komuné. Zadnji žarki od sonca su se bliščal za brjegam Matajuram. Trudna u zmaltrana sta bla, ku sta od hiše gledala an praša'a za obnuoč, a poušjerode su se jim judje vegovarjali, de jih njemaju kam skranit. Paršla sta pred nu hišu, ki je mjela velike vrata an se je zdjelu, de je bogata. Kristuš potuče ta na vrata an odpre nu jih dna mlada žena. »Ki čjeta« jih poupraša. »O vi prežlahtna gospodinja«, je jau Buoh, »zlu vam bomu hualožni če nas sprimete za obnuoč.« »Rada vas sprimem, samuo, de mi bota jutré pomagal omlatit ušenico, ki sam jo že pu znesla u skedine.« »Bomue, je jau Kristuš. Zena jih je lepou sparjela, jim je dala vičerju an jih je pejala tu pasteju spat. Drug dan tud je bla ljepa sončna zornada, sonce je bluó že dobru obsjalu pasteju, kjer sta spala sveta moža, skuoze oknu su gledala, kuo se je mernuó an lepou vila Nedžiža dou dolin, a mudilu se jim nje ustát. Rada sta se bla še nu malu odpočila, a žena jim nje pustila, zak je mjela ušenico za mlatit. Klicala jih je vičkrat an kar se jih je naveličala klicat je uzela pa palcu an jih je šla tuč. Parvu jih je nabasala sv. Petru. Pa usednu njesu tjel ustát. Kristuš je vjedeu de žena

jih pride nazaj tuč zatuo je jau sv. Petru: »Preložima se. Ti prid ležat na mojo stran, jest pa na tojo« an takua sta nardila. Ku sta se preložila jih je paršla spet žena tuč, se je pomiselna an jala: »Tuaška sam tukla tle telega, sada muarim iti tuč pa tega družega« an je šla le sv. Petra tuč zak sta se bla preložila. Potle je bluó kaka ku ustát an začét ušenicu mlatit. Ku sta paršla u skedin, je Kristuš paržgau ušenico an tada potle ušenica je šla na no kri, slama na tedruh an pljeve pa na te treč takuo, de je u majhanim cajtu ušenica bla omlatena. Kar sta henjala djelát sta prašala ženu, de naj ju plačja trud an djelu. Zena je djala: »Vidva sta šleutasta; sa takuo je biu znu usak norac jo omlatit kuk sta ju vidva. Kristuš an Petar sta pu mahutala z ramanni an sta se pobrala iz Ruonca pruoti Marsinu; žena pa je začela nosit u skedin še te pu ušenice, ki jo je bluó ostalu. Nardila je ku Kristuš, paržgala je ušenico. Zgorela ji je ušenica, slama an skedin. Ona nje vjedela dua sta bla tista moža ki sta ji mlatila ušenicu zatuo je jala: »Kristuš priditem na pmouč.« Ja pa ona dva sta bla že blizu Marsina an Kristuš se nje dalu it nazaj. Potle žena se je zmisenla de muara bit kaka štrafinga božja. Sveta moža spet sta bla trudna an sta se usedenla gilih pod bulo od Marsina kjer še donasnji dan stoji znamunje. Ku sta se odsapnila sta zagledala blizu njih adnu čéču ki je krave pašla. Kristuš ju poprašá kod je pot za u Marsin. Čeča je bla takuo ljena de se ji nje dalu ustát mez tla ki je sedjela an je kar z nogo pokazala pot za u Marsin. Kristuš an sv. Petar sta šla napri an se jim je zdjelu de čéča jim nje gilih pot pokazala. Kar sta odljezla za bulu sta šafala drugega puoba ki je krave pasu. Poprašala sta ga, de kod je pot za u Marsin. Puob je hitro skočnu pokoncu an jim je lepou pokazu pot. Puob je biu fajan, bardák an nič ljen. Sv. Petar je prašu Kristušu blizu mu dajo za lon puobu, ki je takuo bardák an frišan. Kristuš je odgovoriu: »Tisto ljeno čéču ki smo ju prjed srečjal.« »Hm, hm, kuo ste čudani je jau Petar.« »Tista čeča ga nje urjedna tistega puoba. Puob ki je takuo bardák je urjedan ki vič ku tistu ljeno čéču.« »Ti Petar na nič zastopeš«, je jau Kristuš. »Sa zatuo kje ljena čeča ji muoram dat frišnega puoba, če ne ona bo umarla za lakotjo.«

(Se nadaljuje.)

na smje vič ku tkaj nucat níkel, ram, cink an druge metalje.

Zavoj tegá naj prizadeti targouci an industrijalci darže gilih registre od blaga, ki ga kupijo an prodajo.

Dne 22. otuberja se bojo začel na videmski prefetur ežami za dacjarje. Ta, ki čé djelát dacjar an ki se čuje ežame uzdaržat, muora parluošt prošno z usemi dokumenti narbuž poznó do 20. tega mjesca. Pismeni an ustni ežami se bojo djelal iz tistih reči, ki so na ef'aku od alba prefeture.

Mali oglasi

Deklé iz Beneške Slovenije išče zaposlitve pri slovenski družini, najraje v Trstu al Gorici. Ponudbe poslati na upravo lista.

Kupim večjo količino dobrega semenškega krompirja iz višje ležečih predelov. Ponudbe sprejema oglasni oddelek »Matajurja«.

Kupim knjigo »Slavia Italiana« od Karla Podreka. Plačam dobro. Dostaviti na upravo lista.

Odgovorni urednik: TEDOLDI VOJMIK
Tiskala: Tiskarna Lucchesi - Gorica
Z dovoljenjem videmskega sodišča št. 47.

Beneška ljudska legenda: ZLODEJ IZ BREZIJ

V cerkvenem zvoniku na Brezjah je teča med nevihto tako obdelala zvonar.

jevo glavo, da se je hotel maščevati. Zgrabil je kip hudiča pod nogami nadan-

gela Mihaela in ga zalučal v prepad rekoč: »Pa se tudi ti malo zmóči.«

Kip se je seveda razbil in treba je bilo napraviti novega, ki pa ga je cerkovnik

pustil v neki gostilni v Breginju, kot garancijo, ker je precej pil na upanje.

Ko so ga odkupili, so ga položili pod noge sv. Mihaela. Ker pa ni bilo dovolj prostora za nov tabernakelj, so se odlo-

čili, da odrežejo hudiču zadnjo plat. Mizar je vzal mero, nihče pa ni hotel izvr-

šiti operacije in zato se je odučil zupnik, da bo sam opravil to delo.

Hudič pa se je maščeval za to razžaljenje. Na dan žeganja je bila njegova

čina barva še sveža in ko so se ljudje prerivali okrog njega, da bi poljubili sv. Mihaela, eo se vsi pomazali ob njem.